

Aspectes demogràfics i de l'activitat econòmica a SALT, 1900-1970*

per

**RAMON ALBERCH I
JAUME PORTELLA**

* Aquest treball constitueix bàsicament la ponència que vàrem presentar a les I Jornades d'Estudis Saltencs, celebrades a Salt l'abril del 1978.

A principis del nostre segle Salt era un poble petit, dedicat en bona mesura a les activitats agrícoles. De tota manera la importància del sector industrial no es pot menys valorar, atès que ja comptava amb una tercera part de la seva població activa treballant a la indústria. I, per això, comparat amb la resta de pobles de les nostres contrades, Salt encara representava una **excepció industrial** dins el context de la industrialització de les comarques gironines, secundària i marginal en relació al gran nucli barceloní (1).

Els trets més rellevants del procés industrialitzador saltenc ens comencen a ésser ben coneguts. Pel que sembla, malgrat la conjuntura favorable que travessà Salt durant el segle XVIII —que es fa ben palesa en l'augment de població—, la seva activitat econòmica encara es basava en una «població agrícola, amb un alt percentatge d'assalariats, que aviat serà afectada per la crisi de fi de segle i la guerra del francès» (2).

Un cop superada aquesta guerra, s'inicia el procés de transformacions econòmiques i socials que a mitjan segle XIX acabarà fent de Salt el centre industrial més important de les comarques gironines. Tal com remarca Joaquim Nadal, facilità aquests canvis «la seva situació geogràfica prop d'un corrent d'aigua —la sèquia Monar—, que durant el segle XIX era (...) una font d'energia importantíssima (3). Paral·lelament es desenvolupà un creixement demogràfic considerable (els 255 habitants del 1787 s'havien convertit en 1316 el 1857), amb l'atracció d'un proletariat procedent sobretot de Banyoles, i també de la resta del Gironès (4). Així doncs, està clara l'estreta interdependència existent entre l'augment de població, l'aprofitament dels recursos naturals i l'engegada del procés industrialitzador.

L'EVOLUCIO DEMOGRAFICA

Una vegada apuntats breument alguns dels aspectes més característics de l'arrencada industrial saltenca, que va iniciar-se cap als anys qua-

- (1) Cfr. la introducció al llibre col·lectiu **Girona al segle XIX**. Edit. Gòthia, 1978.
- (2) Josep CLARA, «La població de Salt durant el segle XVIII», Salt. **Programa de la Festa Major**, 1975.
- (3) Joaquim NADAL i FARRERAS, «La industrialització al Gironès: l'exemple de Salt» a **Girona al segle XIX**, pp. 193.
- (4) Josep CLARA, «Els inicis de la industrialització a Salt: origen geogràfic del proletariat» a **Girona...**, pp. 199-218. L'espectacular guany de població que es produeix del 1787 al 1857 resta molt apaivagat si tenim en compte que el cens del Comte de Floridablanca —almenys en el cas de Salt— és clarament defectiu.

ranta del segle passat, intentarem resseguir-ne l'evolució recent, tot començant per esbrinar els canvis demogràfics més substancials produïts al llarg del segle XX. Iniciarem doncs el nostre estudi amb l'anàlisi de les fluctuacions d'aquesta població, per passar després a examinar la natalitat i mortalitat, els canvis soferts en l'estructura d'edats i finalment la importància dels fenòmens migratoris en la formació de l'actual «poble» de Salt (5).

a) El moviment natural de la població

D'acord amb el que ens indiquen els censos de població, el municipi de Salt —avui anexionat a Girona— ha anat creixent durant tot aquest segle, d'una forma més o menys regular, amb una etapa intermèdia d'un cert estancament entre 1930 i 1940. En principi sembla que cal atribuir tot aquest estancament demogràfic als efectes de la guerra civil (1936-39). Però si preciséssim una mica més les xifres —tot prescindint d'aquesta periodització de 10 en 10 anys— segurament veuríem com de fet, sense negar l'evident transcendència de la guerra, la frenada demogràfica ja es va iniciar abans, concretament a partir de la crisi econòmica mundial de l'any 1929. Perquè Salt, com a nucli industrial i focus d'immigració, té una demografia especialment sensible a les oscil·lacions de la conjuntura econòmica.

Quadre núm. 1

Evolució de la població de Salt, 1900-1970

1900	2.299 hab.	1940	5.321 hab.
1910	3.019 »	1950	5.956 »
1920	4.175 »	1960	7.077 »
1930	5.196 »	1970	11.467 »

A partir d'aquesta etapa intermèdia d'estancament, entre 1950 i 1970 la població de Salt inicia una nova embranzida, primer per causa de l'arribada massiva d'immigrants (molts d'ells procedents de la resta de l'Estat espanyol), i en els darrers anys ocasionada en bona part per la disponibilitat de sòl urbà edificable.

Quant a la natalitat, les dades del quadre núm. 2 són prou explícites. La davallada dels naixements es produeix de forma ininterrompuda al llarg de tota la primera meitat del segle, que s'havia iniciat amb taxes pròpies del règim demogràfic antic. D'altra banda, la revifalla que

s'experimenta a partir del quinquenni 1956-60 sembla explicable tant pels elevats índexs de natalitat que han caracteritzat la població immigrada, com pel fet de constituir —sobretot en els darrers temps— el destí de moltes parelles casades de nou, atès el preu relativament més baix dels lloguers en relació als del nucli urbà de Girona.

Talment com en el cas de la natalitat, les taxes de mortalitat baixen durant tot el segle. De tota manera, tal com assenyalava Jordi Nadal (6), a Catalunya el retard inicial en la davallada de la mortalitat —mentre les naixences es reduïren aviat al nivell dels països més avançats— ha suposat l'eixar de guanyar una població que en els moments de desenvolupament econòmic més intens ha resultat imprescindible.

Quadre núm. 2

Taxes de natalitat, mortalitat, nupcialitat i creixement vegetatiu a Salt, 1900 - 1970

	Natalitat	Mortalitat	Creix.	
			vegetatiu	Nupcial.
1896-1900	58'72	50'97	7'75	12'80
1901-1905	47'83	41'06	6'77	13'23
1906-1910	40'74	33'52	7'22	9'80
1911-1915	26'02	20'85	5'17	7'56
1916-1920	21'55	21'02	0'53	7'90
1921-1925	21	15'32	5'68	7'51
1926-1930	19'63	13'01	6'62	6'15
1931-1935	17'57	12'24	5'33	7'11
1936-1940	18'04	9'77	8'27	8'08
1941-1945	11'91	10'03	1'68	7'69
1946-1950	12'92	9'16	3'76	7'55
1951-1955	13'29	8'59	4'70	7'76
1956-1960	15'09	9'12	5'97	6'75
1961-1965	13'33	6'01	7'32	3'99
1966-1970	15'59	5'91	9'68	5'89

b) La immigració

De l'allau d'immigrants que «l'excedent» peninsular ha vessat damunt Catalunya (7), sobretot a partir de la segona meitat del segle XX, Salt no en podia constituir una excepció. En el seu moviment de població, sempre positiu, el saldo migratori ha estat durant tot el nostre segle superior al creixement vegetatiu. Després de l'onada inicial del període de 1911 a 1920, la immigració va intensificar-se novament des dels anys cinquanta, per assolir les cotes màximes durant la dècada del 1961 al 1970.

(5) Totes les dades que esmentarem al llarg de l'article —llevat de les cites bibliogràfiques pertinents— procedeixen dels censos dels anys 1900 i 1970, consultables a l'Arxiu Municipal de Salt. Agraïm al Sr. Rigau les facilitats que ens ha donat per a consultar aquesta font d'informació.

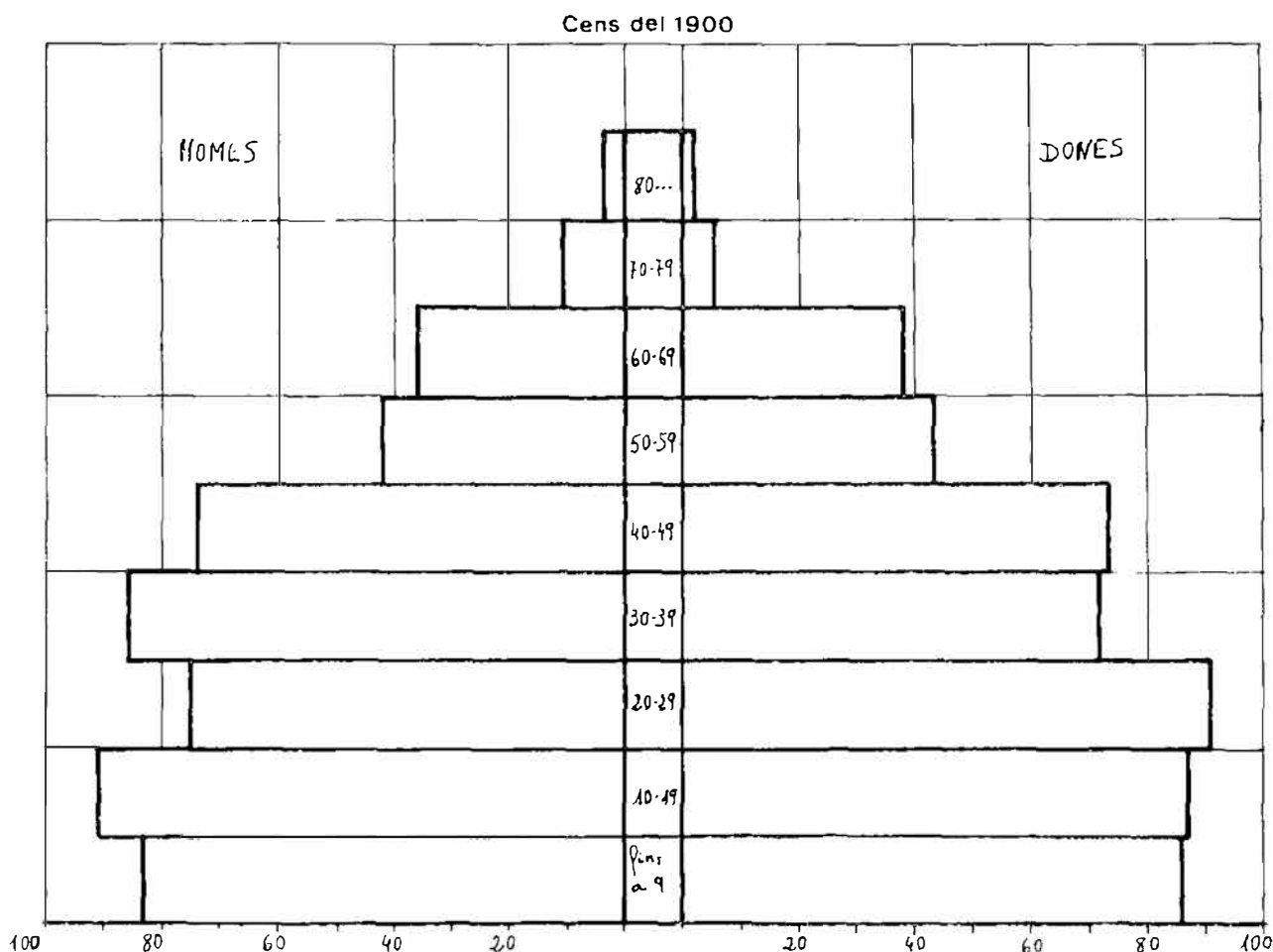
(6) Jordi NADAL i OLLER, «Demografia catalana» a **Un segle de vida catalana**, vol. I, Barcelona, ed. Alcides, 1961, pp. 66.

(7) Per al cas gironí, cfr. Pompeio PASCUAL i CARBO, **Población y migración en las comarcas de Gerona**, Girona, Cambra de Comerç i Indústria, 1974.

En el cens del 1900 la xifra d'immigrants no catalans és gairebé insignificant, mentre que les comarques gironines fornien la meitat de la mà d'obra de les indústries saltenques. Per contra, l'any 1970 només un 25% dels 11.467 habitants eren nascuts a Salt; també cal destacar-ne altra vegada gairebé la meitat (un 47'65%) origi-

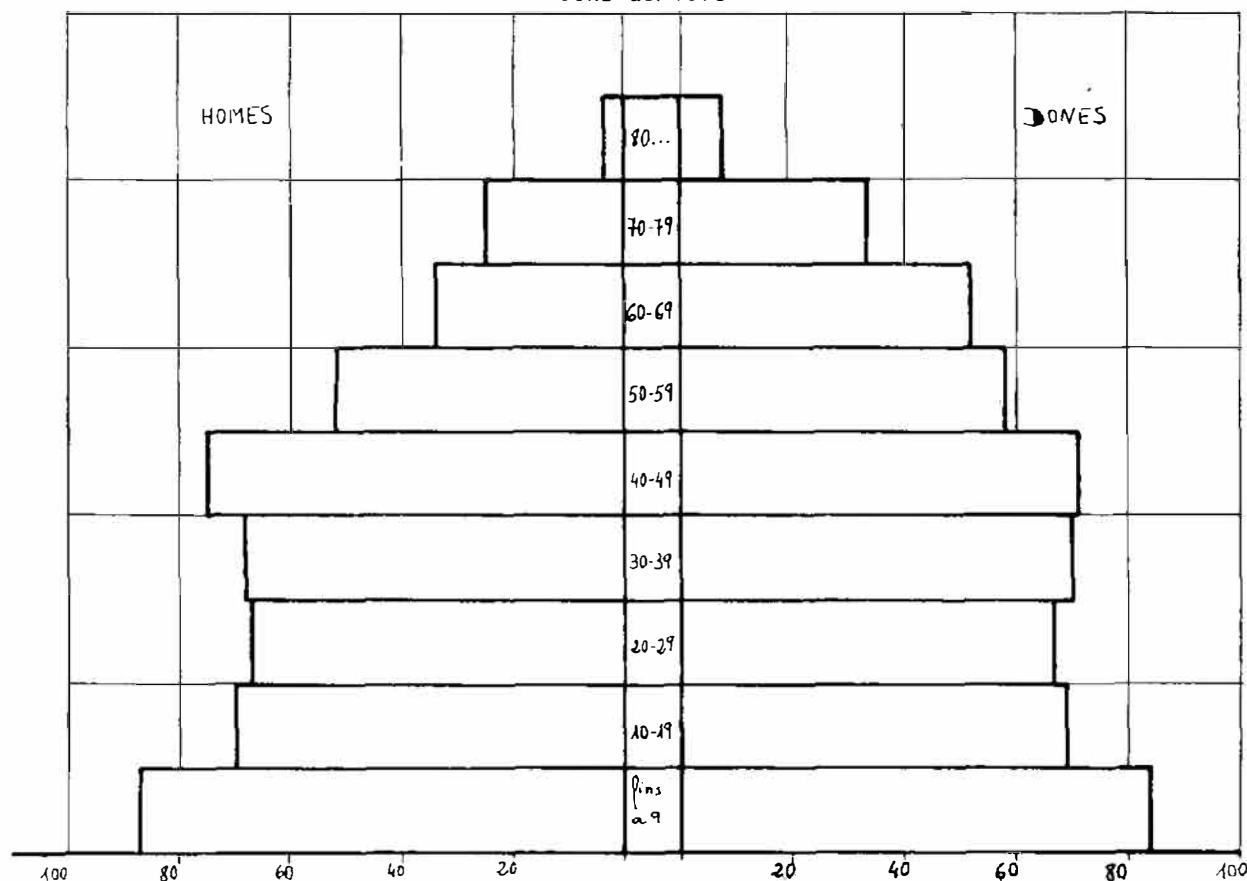
naris de Girona i comarques, i sobretot ara més d'un 20% procedent de la resta d'Espanya, més de la meitat dels quals són andalusos.

Així doncs, com a compensació a la debilitat del creixement natural de la població catalana, des dels anys cinquanta s'ha intensificat molt el corrent immigratori que ha permès de

Edats	CENS DEL 1900				CENS DEL 1970			
	Homes	‰	Dones	‰	Homes	‰	Dones	‰
fins a 9	191	83'08	197	85'69	992	87'29	961	84'56
10 - 19	209	90'91	199	86'56	796	70'04	793	69'78
20 - 29	174	75'69	211	91'78	771	67'87	770	67'75
30 - 39	197	85'69	165	71'77	781	68'72	800	70'39
40 - 49	172	74'82	167	72'64	855	75'23	810	71'27
50 - 59	97	42'19	99	43'06	597	52'53	666	58'60
60 - 69	83	36'10	88	38'28	389	34'23	586	51'56
70 - 79	27	11'74	12	5'22	282	24'81	380	33'44
80 ...	8	3'48	3	1'30	49	4'31	87	7'66
	<u>1.158</u>		<u>1.141</u>		<u>5.512</u>		<u>5.853</u>	

Cens del 1970

satisfer el mercat de treball. Com és lògic, aquest corrent immigratori no s'explica pas només pel desenvolupament del focus industrial català, sinó que també cal tenir en compte —i és un factor molt important— les condicions específiques dels llocs d'origen dels immigrants. Per dir-ho d'una altra manera, si la meitat dels immigrants saltencs originaris de la resta de l'Estat procedeixen d'Andalusia no és pas per casualitat, sinó per la situació —diguem-ne **d'endarreriment**— de la pròpia Andalusia, sens dubte forçada per les mateixes classes dominants andaluses.

Ultra això, cal insistir també en la importància de les migracions que es produeixen a l'interior de les mateixes comarques gironines, fruit de la mobilització generalitzada que comporta cada vegada més el capitalisme, amb unes direccions dominants marcades per la lògica de localització que caracteritza l'etapa actual del seu desenvolupament (7 bis).

(7 bis) Cfr. l'article de J. CARDELUS, J. M.ª OROVAL i A. PASCUAL, «La població de Catalunya», *Materials*, 8 (marzo-abril, 1978), pp. 73-76.

Quadre núm. 3

Procedència geogràfica dels habitants de Salt, 1900 - 1970

	1900	1970
Nascuts a Salt	44'58%	25'45%
Girona i comarques	50'89	47'65
Resta de Catalunya	3'34	4'50
Fora de Catalunya	1'19	22'40

Si al contingent d'emigrants no catalans hi afegim una part dels seus fills, que —tot i essent nascuts a Salt o a la resta de Catalunya— poden tenir certes dificultats d'adaptació i/o assimilació (8), serà fàcil advertir que l'assimi-

(8) Un estudi monogràfic sobre aquest tema fou realitzat per Joaquim MALUQUER i SOSTRES, *L'assimilation des immigrants en Catalogne*, Genève, Librairie Droz, 1963.

Quadre núm. 4

La població activa de Salt en els censos del 1900 i 1970

Activitats	1900	%	1970	%
Agricultura, caça, pesca	422	36'61	110	2'44
Mines i pedreres	8	0'69	29	0'64
Indústries fabrils	366	31'75	2.319	51'63
Construcció	99	8'57	567	12'62
Elec., Gas, Aigua, sanejament	1	0'08	24	0'53
Comerç	21	1'82	471	10'48
Transports, magatzems, comunicacions	24	2'18	222	4'94
Serveis	189	16'31	738	16'43
No classificats	23	1'99	11	0'24
	1.153		4.491	

lació —cultural, però també econòmica i social— de la immigració forana constitueix actualment un dels problemes més urgents que ha de resoldre la comunitat saltenca.

Per altra part, el conjunt del moviment migratori comporta, tal com hem vist, un increment demogràfic rapidíssim de Salt (afavorit encara pel descontrol urbanístic actual) i un cert rejuveniment de la població.

Així, de la comparació entre l'estructura d'edats de l'any 1900 i la del 1970 (vegi's gràfic núm. 1) se'n desprèn la relativa amplària dels graons més baixos de la piràmide (abundància de gent jove), i en el darrer cens l'augment en el nombre de persones més grans que han fet possible els avenços mèdics més moderns. Amb tot, cal concloure que Salt avui dia és un poble més aviat jove.

L'ACTIVITAT ECONOMICA

Es important remarcar que tot aquest augment de la població de Salt ha anat acompanyat d'un trastocament fonamental de les activitats productives.

D'un 36'61 % de població activa dedicada a l'agricultura que tenia l'any 1900, s'ha passat al 2'44% del 1970; i aquell 31'75% de treballadors industrials de principis de segle s'ha convertit en un 51'63% a començaments de la dècada dels setanta. En definitiva, doncs, la comparació de la població activa del 1900 i 1970 ens il·lustra prou bé el pas d'una societat que presentava un cert equilibri entre l'agricultura i la indústria, a una altra que es fonamenta en el predomini absolut de l'activitat industrial.

En el cas de Salt, aquest procés de canvi fou esportat per la puixant indústria tèxtil fins als anys 50, moment a partir del qual es diversifica

l'activitat econòmica i apareixen nous sectors industrials (9). Tot amb tot, advertim que en la valoració de les dades de població activa de l'any 1970 cal tenir en compte que, del 39'16% ocupat en feines remunerades, un nombre indeterminat de persones tenen el seu lloc de treball al casc urbà de Girona, i aquesta tendència pot augmentar en l'esdevenidor.

CONSIDERACIONS FINALS

Un estudi tan breu com aquest exigeix evidentment unes conclusions molt provisionals, tot esperant que treballs posteriors les ratifiquin, *matissin o, si cal, les contradueixin*. De tota manera, malgrat aquesta provisionalitat, ens sembla que ja queden prou clars els tres aspectes següents:

- la progressiva desnaturalització i despersonalització de Salt, conseqüència de l'augment continuat de la immigració forània i l'escassa capacitat d'assimilació actual.
- el corrent migratori cap a Salt encara tendeix a créixer, pel fet d'haver-se convertit en zona d'expansió de l'àrea urbana de Girona.
- a l'augmentar el nombre de persones que tenen el treball fora de Salt, aquesta àrea tendeix a esdevenir una mena de ciutat dormitori, amb totes les seqüeles negatives que comporta una situació d'aquest tipus.

(9) Joaquim NADAL i FARRERAS, op. cit. pp. 192.

APENDIX ESTADÍSTIC

I. Creixement vegetatiu, saldo migratori i creixement absolut del 1960 al 1970

	S A L T			COMARQUES GIRONINES		
	Creix. Veg.	Saldo. Migr.	Creix. Abs.	Creix. Veg.	Saldo Migr.	Creix. Ab.
1901-1910	199	521	720	20.915	—523	20.392
1911-1920	104	1.052	1.156	10.312	—4.372	5.940
1921-1930	392	629	1.021	14.968	—15.036	—68
1931-1940	—	—	125	—3.273	82	—3.191
1941-1950	165	470	635	5.260	—299	4.961
1951-1960	364	1.015	1.121	13.689	10.359	24.048
1961-1970	894	3.496	4.390	24.366	38.662	63.028

II. Procedència geogràfica dels habitants de Salt en el cens del 1970

	Total	%	Homes	Dones
Comarques gironines	5.465	47'65	2.599	2.866
Salt	2.919	25'45	1.437	1.482
Andalusia	1.251	10'90	624	627
Resta Catalunya	516	4'50	226	290
Extremadura	234	2'04	112	122
Castella la Nova	172	1'49	102	70
Múrcia	140	1'22	71	69
Castella la Vella	112	0'97	55	57
Galícia	107	0'93	61	46
Lleó	106	0'92	57	49
Aragó	96	0'83	41	55
València	84	0'73	40	44
Mallorca	17	0'14	7	10
Euskadi	12	0'10	6	6
Canàries	7	0'06	4	3
Navarra	7	0'06	2	5
Estrangers	96	0'83	54	42